

บทที่ 4

ผลกระทบที่ต่อพฤติกรรมของตัวเอก

ในบทละครนอก ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างสมาชิกในครอบครัว มีผลกระทบต่อพฤติกรรมของตัวละครเอก หลายประการ ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตเห็นว่าตัวละครเอกจะแสดงบุคลิกภาพ และพฤติกรรมอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับลักษณะครอบครัวของตัวละครแต่ละประเภท ครอบครัวของตัวละครที่มีความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติอย่างใกล้ชิด และครอบครัวของตัวละครที่ขาดความอบอุ่นในชีวิตครอบครัวนั้น ตัวละครจะแสดงบุคลิกภาพที่แตกต่างกัน

นอกจากนั้นค่านิยมในสังคม ที่ทัศนคติและความเชื่อที่มีส่วนสำคัญที่จะกำหนดวิถีทางดำเนินชีวิตและการตัดสินใจของตัวละครด้วย ปัญหาการแตกร้างของชีวิตสมรส มีสาเหตุมาจากรูปแบบของครอบครัวแต่ละประเภท และวิธีการแก้ปัญหาของตัวละครนั้นขึ้นอยู่กับความเชื่อ ทัศนคติและค่านิยมในสังคมด้วยผู้วิจัย จะได้นำเสนอปัญหาและข้อคิดเห็นตามหัวข้อต่อไปนี้

พฤติกรรมของตัวละครที่ขาด:

ความอบอุ่นของครอบครัวตัวละคร เหนือที่ปกป้องลูกมากเกินไป

สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ลักษณะการเคารพหน้าที่และรักษานโยบายของตัวละคร

ปัจจัยที่ทำให้เกิดความยุ่งยากในครอบครัว

ปัญหาที่เกิดจากการเลือกคู่ครอง

พฤติกรรมของตัวละครที่ชาวพอ

ตามปกติแล้วในครอบครัวไทยทั่วไปรวมทั้งครอบครัวในบทละครนอก พ่อกับลูกมัก จะมีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่เด็กจนกระทั่งเติบโตเป็นผู้ใหญ่และมีครอบครัวของตนเอง แล้ว คึง เช่นความสัมพันธ์ของท้าวสามนต์กับนางรจนา ท้าวพิชัยนุราชกับพระมณีพิไชย และ ท้าวธรรมีกกับพระไชยเชษฐ เป็นต้น พ่อกับลูกอาจจะไม่ได้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดในกรณีที่เกิดความจำเป็นตามสถานการณ์บ้างกับ เช่น พระอินทร์กับนางยอพระกลิ่น เหตุการณ์บังกับ ให้ทองแยกจากกันเพราะพระอินทร์เป็นเทวดา และนางยอพระกลิ่นเป็นมนุษย์ แต่แม้กระนั้น พระอินทร์ก็ยังแสดงความห่วงใย และคอยช่วยเหลือนางยอพระกลิ่น เมื่อเกิดความทุกข์ยาก ตามโอกาสอันควร แต่ในบทละครนอก ปรากฏกรณีหนึ่งซึ่งแตกต่างไปจากวิถีชีวิตของพ่อ กับลูกโดยทั่วไป เนื่องจากพ่อ เป็นผู้ออกคำสั่งให้ขี้ขี้ไล้ลูกออกไปจากบ้านเมืองตั้งแต่แรกเกิด ด้วยเหตุที่เข้าใจว่าลูกจะเป็นกาดกิดที่บ้านเมือง พ่อกับลูกที่กล่าวถึงนี้ คือ ท้าวยศวิมล กับพระสังข์ และพระไชยเชษฐกับพระนารายณ์เบ็กร

วิถีชีวิตของพระสังข์

1. กลอดในลักษณะฉีกธรรมเนียมชาติ
2. ถูกพ่อขี้ไล้ออกจากเมืองพร้อมแม่
3. อาศัยอยู่กับแม่ในบ้านตายายคนหนึ่งโนป่า
4. ถูกพ่อสั่งให้นำตัวไปถ่วงน้ำ
5. เทวดาช่วยเหลือให้พ้นภัย
6. อาศัยกับนางยักษ์พันธุรัตในฐานะลูกเลี้ยง
- 7.หนีจากนางยักษ์
8. แต่งงาน
9. พิสูจน์ตัว
10. พบพ่ออีกครั้งหนึ่ง

วิถีชีวิตของพระนารายณ์เบ็กร

1. กลอดในลักษณะธรรมเนียมกาแต่ถูกใส่ร้ายว่าฉีกธรรมเนียมชาติ
2. ถูกพ่อขี้ไล้ออกจากเมืองพร้อมแม่
3. อาศัยอยู่กับแม่ในบ้านเมืองเดิมของแม่
10. พบพ่ออีกครั้งหนึ่ง

จะเห็นได้ว่า วิถีชีวิตของพระสังข์และพระนารายณ์ก็แตกต่างกันในด้านต่าง ๆ คือ

1. ในค่านำเกิด ตัวละครทั้งสองถูกใส่ร้ายว่าเป็นกาลกิณีต่อบ้านเมือง
2. ในค่านำของตัวละคร ตัวละครทั้งสองถูกขับไล่ออกจากบ้านเมืองพร้อมแม่
3. ในค่านำการค้นพบความจริง ตัวละครทั้งสองมีโอกาสได้แสดงตนว่าเป็นลูกและไม่ได้เป็นกาลกิณีต่อบ้านเมือง พระสังข์อาศัยอิทธิฤทธิ์ของพระอินทร์ พระนารายณ์ก็เบรานั้นอาศัยความช่วยเหลือของปู่-ย่า และอิทธิฤทธิ์ของเวทมนตร์คาถา
4. ในค่านำการคลี่คลายปัญหาของตัวละคร ตัวละครทั้งสองพบความสุขในการได้ร่วมชีวิต ระหว่างพ่อ-แม่-ลูก อีกครั้งหนึ่ง

สิ่งที่ต่างกันระหว่างวิถีชีวิตของบุคคลทั้งสองก็คือ พระสังข์มีระยะเวลาในการที่ต้องพลัดพรากจากพ่อนานกว่าพระนารายณ์เบศรี และพระสังข์ต้องประสบความทุกข์ยากและมีโอกาสได้พิสูจน์ความสามารถได้มากกว่า

มีปัญหาน่าคิดว่า สำหรับตัวละครที่ต้องพลัดพรากจากพ่อตั้งแต่ยังเป็นเด็กและต้องพลัดพรากจากกันเพราะพ่อเป็นผู้ขับไล่น่าจะมีผลให้ตัวละครมีพฤติกรรมที่แตกต่างไปจากตัวละครที่ไม่ขาดพ่อ ดังเช่น นักจิตวิทยา พี.เอ็ม.ซินมอนต์ ได้ศึกษาเรื่องจิตวิทยาของความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตร เมื่อปี ค.ศ. 1939 โดยสรุปว่า บิดามารดาที่ทอดทิ้งบุตรจากกวางเอาใจใส่ดูแลจะทำให้บุตรมีลักษณะก้าวร้าว เห็นคนอื่นเป็นศัตรู ชอบหนีโรงเรียน ชอบผูกปค และชอบลักขโมย

นักจิตวิทยา คลุกและอีจีเนอร์ ได้ศึกษาเปรียบเทียบเด็กที่มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา 500 คน และไม่มีปัญหาอีก 500 คน สรุปผลการวิจัยได้ว่า สถานการณ์ต่าง ๆ ภายในครอบครัวมีส่วนผลักดันให้เด็กเป็นเด็กที่มีปัญหาได้มากกว่าการต้องอาศัยอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมหรือบ้านที่มีสมาชิกเสียอีก สถานการณ์ต่าง ๆ เหล่านั้น ได้แก่

1. ความรักของบิดามารดาที่มีต่อบุตร
2. ความปรองดองของบุคคลในครอบครัว
3. ความสัมพันธ์ระหว่าง พี่-น้อง

ถ้าสถานการณ์ดังกล่าวนี้ไม่เหมาะสม โอกาสที่จะทำให้เป็นเด็กมีปัญหา¹ได้ถึง

98%¹

นักจิตวิทยา นักสังคมวิทยา นักมานุษยวิทยาที่สนใจความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลลึกลับกับสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาบุคคลลึกลับมีความเห็นว่า ประสบการณ์ต่าง ๆ ในวัยทารกและวัยเด็กระยะแรก มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อลักษณะของบุคคลเมื่อเขาเป็นผู้ใหญ่ขึ้น พื้นฐานของบุคคลลึกลับจะถูกวางไว้ตั้งแต่ในช่วงชีวิต 5 ปีแรก² ในวงการแพทย์ นายแพทย์สปอก (Dr. Spock) ก็มีความเห็นว่าเด็กจะโตกระตือรือร้นและแข็งแรงเมื่อบิดามารดา³ กอดหยาร่างกัน³

แม่แก่ในสังคมไทย ดร.อาภา ภมรบุตร กล่าวไว้ในหนังสือสังคมจิตวิทยา⁴ ว่าครอบครัวของยูวอชาญากรส่วนมากความสัมพันธ์ของครอบครัวอยู่ในลักษณะที่ไม่สมบูรณ์เรียกว่า Defective Family Relationship เช่น พ่อหย่ากับแม่ พ่อถึงแก่กรรม, แม่มีสามีใหม่ทำให้เกิด Inferiority Complex

¹ประสาธน์ ทิพย์ธรรมา, พัฒนาการและการปรับตัวของวัยรุ่น (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แพรวพินิจ, 2521), หน้า 127.

²เฉลิมเกียรติ นีวนวล, จิตวิเคราะห์ของ فروยด์ (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์ดวงกมล จำกัด, 2521), หน้า 158.

³Benjamin Spock, Problems of Parents (New York : A Fawcett Prest Book, 1915), p. 171.

⁴อาภา ภมรบุตร, สังคมจิตวิทยา (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2512), หน้า 482 - 483.

เมื่อพิจารณาตัวละครในวรรณคดีเรื่องอื่น ๆ ก็จะพบปมที่แสดงความขัดแย้งระหว่างพ่อกับลูกชายอยู่เช่นกัน นักจิตวิทยาที่มีชื่อเสียงมาก คือ ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) เรียกปมความขัดแย้งระหว่างพ่อกับลูกชายว่า ปมอีดีปัส (Oedipus Complex) โดยนำมาจากโศกนาฏกรรมที่มีชื่อเสียงของกรีกเรื่อง อีดีปัส ซึ่งแต่งโดยโซโฟคลีส แนวสำคัญของเรื่อง เกี่ยวกับตัวละครเอกชายของตนเองและไถ่แม่ของตนเป็นภรรยา ฟรอยด์ให้แง่คิดที่ว่า ความขัดแย้งระหว่างพ่อกับลูกจนถึงขนาดฆ่าให้ตายนี้อาจจะมีสาเหตุมาจากการที่มนุษย์ในสมัยดั้งเดิม คือ กลุ่มชนปฐมภูมิซึ่งใช้ชีวิตก่อนข้างจะป่าเถื่อน กลุ่มชนดังกล่าวประกอบด้วยบุรุษอาวุโสทำหน้าที่ปกครองสตรี โดยการขับไล่มุตรชายออกจากกลุ่มมิให้มาตีตลาดหรือพี่สาวน้องสาว เมื่อเป็นดังนี้บรรดาบุตรชายจึงรวมกำลังกันฆ่าบุรุษอาวุโสขึ้นพร้อมทั้งจัดการกินเป็นอาหาร หลังจากนั้นเขาเหล่านั้นก็ (เกือบจะ) กระทำผิดประเวณีกับมารดาและพี่สาวน้องสาว ต่อมาเกิดความรู้สึกผิด จึงพยายามที่จะหาทางแก้บาป และถกกลงทำพิธีขอขมาโดยนำเอารูปจริงหรือรูปสัญลักษณ์ของแบบสัตว์บรรพบุรุษ (totem) มาค้ำไว้ เพื่อเป็นศูนย์กลางของการประกอบพิธี ความรู้สึกผิดนี้เป็นสิ่งที่ไม่อาจลบเลือนไปจากความทรงจำได้ แม้ว่าวันเวลาจะผ่านไป ยุคสมัยแล้วก็ตามจึง เกิดเป็น "ปม" ที่มีอิทธิพลต่อคนเราทุกคนในช่วงระยะเริ่มแรกของชีวิต ปมนี้เกี่ยวเนื่องกับความเร่งเร้าในระดับปรกติที่จะกระทำผิดประเวณีกับมารดา ในขณะที่เด็กด้วยกันก็มีความรู้สึกทั้งรักทั้งชังต่อบิดา ถ้าหากว่าเมื่อใดที่ตะกังกล่าว เกิดฝังแน่นจนจิตใจไม่สามารถพัฒนาหรือเติบโตได้ เมื่อนั้นอาการของโรคประสาทจะบังเกิดขึ้น¹

ในวรรณคดีไทย ลักษณะปมขัดแย้งระหว่างพ่อกับลูกมีปรากฏอยู่บ้างแต่ไม่ก้าวไปถึงขนาดรวมประเวณีกับมารดา ปมขัดแย้งระหว่างพ่อกับลูกนี้ ปรากฏในวรรณคดีไทยเรื่องต่าง ๆ เช่น ในเรื่องรามเกียรติ์ คือระหว่างทศกัณฐ์กับทศที่เป็นการแสดงความต้องการที่จะเป็นใหญ่ในหมู่สัตว์ด้วยกัน ทศพิ้งษาขอของทศที่เป็นเจ้าผู้เพื่อแสดงว่าตนยิ่งใหญ่จนกลายเป็น

¹ กิ่งแก้ว อิศการ (แปลและเรียบเรียง), ว่าด้วยสัญลักษณ์ในเรื่อง อีดีปัส (โครงการเอกสารเชิงจิตวิทยา เอกสารฉบับที่ 4, 2521), หน้า 7 - 8.

คำคิดปากชาวไทยที่ต้องการจะเรียก ลูกที่ออกคัญๆว่า " ลูกหรรที " ในเรื่องสิ่งไตรภพของ
สุนทรภู่เนั้น คงคาประลัยทำการขบถยึดอำนาจของพ่อทำให้พ่อและแม่ต้องตกระกำลำบาก ส่วน
สิ่งไตรภพนั้นหนีพ่อไปทำให้พ่อต้อง เสียใจจนตาย ในเรื่องขุนช้างขุนแผน มีการทำศึกระหว่าง
ขุนแผนกับพลายงาม และในนิทานไทยโบราณอันเป็นนิยายประจำถิ่นจังหวัดนครปฐม เรื่อง
พญางงพญาพาน ก็เป็นเรื่องราวที่ตัวละคร เอกษาพอกายและเกือบจะได้แม่ของตนเป็นภรรยา
แต่ความเฉลียวของผู้เป็นแม่ทำให้เหตุการณ์ดังกล่าวไม่เกิดขึ้น

ลักษณะซัดแย่งที่เกิดขึ้นในสังคมทั่วไปและในวรรณคดีเหล่านี้ เป็นข้อยืนยันว่าปม
ซัดแย่งระหว่างพ่อกับลูก เป็นลักษณะสากลที่เกิดขึ้นกับบุคคลทั่วไปทุกชาติทุกภาษา สาเหตุที่เกิด
ปมนี้ เป็นเพราะพ่อและแม่เป็นประสพการณ์ชิ้นตนของทารก ทุก ๆ คนจึงต้องมีปมนี้อยู่บ้างไม่ว่า
กน้อยตามข้อสันนิษฐานของ فروยด์

เมื่อพิจารณาถึงหลักทฤษฎีดังกล่าวนี้ จึงได้พิจารณาถึงพฤติกรรมของพระสังข์
และพระนารายณ์เบ็ดหรืออย่างละเอียด ปรากฏข้ออภิปรายได้ดังนี้

1. พฤติกรรมของพระสังข์ จะเห็นได้ว่า พระสังข์ต้องแยกจากพ่อตั้งแต่แรกเกิด
ไม่เคยรู้จักและไม่เคยใกล้ชิดกับพ่อเลย ตั้งแต่แรกเกิดพระสังข์อาศัยอยู่กับแม่และยายยู่หนึ่ง
ในป่า ลักษณะการบรรยายเรื่องบ่งให้รู้ว่า พระสังข์ไม่มีเพื่อนเล่นที่รื่นราจรรวเดียวกัน สังคม
ของพระสังข์ในระยะแรกเริ่มเป็นสังคมที่แคบมาก คือมีเพียง แม่ ตา และยายเท่านั้น ฉะนั้น
พระสังข์ย่อมไม่รู้และไม่มีโอกาสเปรียบเทียบว่าถ้ามีเพื่อนจะทำให้ชีวิตสมบุรณ์ขึ้นหรือไม่อย่างไร
นางจันทเทวีไม่ได้อธิบายความจริงในเรื่องพ่อของพระสังข์ แก่คำอธิบายของนางจันทเทวีเป็น
คำอธิบายที่เอื้อความคิดในทางบวกเกี่ยวกับเรื่องพ่ออยู่มาก พระสังข์รู้จักพ่อในลักษณะที่ว่า

"แม่ชว่าพ่อ เสวยวัง	เกิดมาช่ายังไม่เห็นหน
แม่ช่าลอคมาประหลาดคน	หอยสังข์บังตนช่าออกมา
กนยุมิดาให้จับได้	แม่ช่าพาไปอยู่ป่า" ¹

¹ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, บทละครนอกกรม 6 เรื่อง, หน้า 52.

ฉะนั้นความรู้สึกของพระสังข์ในทางเป็นปมค้อยจึงไม่ปรากฏดังจะเห็นได้จากคำพูดของพระสังข์และเมื่อตอนที่พระสังข์แปลงตัวเป็นเจ้าเงาะ วิ่งเล่นอยู่กับเด็กตามท้องนาเป็นลักษณะที่บ่งให้รู้ว่าพระสังข์ไม่เกิดความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจ ทั้งนี้เพราะพระสังข์ไม่เคยรู้สึกวาทพธิดาผิดแก่การขับไล่เกิดจากสาเหตุที่มีบุญแท้ พระสังข์จึงไม่รู้สึกเกลียดชังพ่อ แม่เมื่อโตขึ้น ท้าวยศวิมลสั่งให้จับพระสังข์ไปถวंगนำ พระสังข์ก็ไม่รู้ว่า คนที่จับถวंगนำนั้นคือพ่อของตน กลับร้องว่า

"ลุงหรือเสาคือว่าเป็นเจ้า ไซ้เขาไปจับเอาตัวข้า
กริ้วโกรธโทษภัยไฉนมา จ่าจงซื้อคาคังข้าไท"¹

ควยเหตุที่พระสังข์ไม่มีพ่อแม่อยู่ในโลกนี้ และไม่มีเครื่องเอื้ออำนาจฐานะทางสังคม พระสังข์จึงต้องพยายามสร้างตนเพื่อให้เป็นที่ยอมรับในสังคมควยการไผ่ดาววิชาความรู้ ในขณะที่หนีจากนางยักษ์พันธุรัตเพื่อติดตามหาแม่ นั่น พระสังข์มีความรู้และความสามารถอยู่อย่างบริบูรณ์ แม่จะซ่อนตัวอยู่ในรูปเงาะแต่พระสังข์ยอมรับรู้ถึงความจริงเกี่ยวกับตนเองนั้นเป็นเช่นไร เมื่อมีความสามารถมากพอแล้ว พระสังข์ยอมหาความสมบูรณ์ที่ยังขาดอยู่อีกด้านหนึ่ง คือ คานครอบครัว ครอบครัวของพระสังข์นั้น หมายถึง แม่คนเดียว เพราะพระสังข์ไม่เคยได้รับความอบอุ่นจากผู้ใดเหมือนแม่ แต่เมื่อพระสังข์เดินทางมาถึงเมืองท้าวสามลได้พบกับหญิงที่พระสังข์พึงใจ พระสังข์จึงเริ่มพิสูจน์ตนเพียงเพื่อให้หญิงหนึ่งได้เห็นเท่านั้น

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า พฤติกรรมของพระสังข์ในตอนนี้ เป็นเพราะความรู้สึกต้องการหาความสมบูรณ์ในคานครอบครัว เมื่อไม่พบแม่พระสังข์ก็มีโอกาสสร้างครอบครัวใหม่ คือ ครอบครัวของตนเองที่ประกอบควยตนเองและภรรยาก็นับเป็นความสมบูรณ์ได้เช่นกัน ฉะนั้นพระสังข์จึงไม่เกิดความคิดที่จะติดตามหาแม่อีกต่อไป เพราะขณะนั้นพระสังข์คิดว่าตนเองมีความสมบูรณ์พร้อม คือ มีความสามารถและมีความรับผิดชอบในการสร้างครอบครัวใหม่ของตนเอง ควยเหตุที่พระสังข์ไม่เคยมีความผูกพันกับครอบครัวอย่างแน่นแฟ้น ครอบครัวของพระสังข์ก่อนนี้มีเพียงแม่และตนเอง พระสังข์จึงไม่ใส่ใจกับความเดือดร้อนของญาติข้างฝ่ายภรรยา และไม่อนาทรกับ

ทรัพย์สินและการและอำนาจอันพึงจะได้รับจากญาติฝ่ายภรรยา เพราะพระสังข์ไม่เคยรู้จักความสำคัญของสิ่งเหล่านั้น การพิชิตของพระสังข์จึงเป็นไปเพื่อให้หญิงหนึ่งคือภรรยาของตนได้ประจักษ์เท่านั้น

ต่อมาเหตุการณ์นี้อำนวยให้พระสังข์ได้มีโอกาสพิสูจน์ตนในวิชาที่ช่างฝ่ายภรรยาเห็นความสามารถควยการใช้เวทมนตร์เรียกเนื้อเรียกปลา พฤติกรรมของพระสังข์ในตอนนี้เกิดขึ้นเพราะถูกพ่อตาข่มขู่บีบบังคับจิตใจซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีเกี่ยวกับความก้าวร้าว (Aggression) ที่นักจิตวิทยาไอวี เคระทว่า เป็นสภาพจิตอย่างหนึ่งซึ่งมีในมนุษย์ทุกคนทุกนามตั้งแต่เด็กจนตลอดชั่วชีวิตของบุคคล นักจิตวิทยาคนหนึ่งเช่น แมคดักกัล (Mc Dougall) สก็อต (Scott) เฟรเดริกสัน (Frederickson) คอลลาร์ด (Dollard) มีความเห็นร่วมกันว่า ความก้าวร้าว เป็นปฏิกิริยาที่ตอบสนองความคับข้องใจ (Reaction to frustration) เพื่อเป็นการลดความเครียดภายในจิตใจ.... เบอร์โควิตซ์ (Berkowitz) นักจิตวิทยาซึ่งมีชื่อเสียงผู้หนึ่งในปัจจุบันอธิบายว่า ความก้าวร้าว เป็นอารมณ์ที่ระจิกกระจายแสดงออกมาเป็นความนึกคิดคำพูดหรือพฤติกรรมมีลักษณะก้าวร้าว คุณัน โทคร้าย ป่าเถื่อนหรือวิปริต การแสดงออกกึ่งก้าวร้าวมีจุดหมายสำคัญคือ พยายามที่จะทำลายหรือทำร้ายบางสิ่งบางอย่าง ทั้งนี้อาจจะแสดงต่อสิ่งแวดล้อมทั่วไปทั้งมีชีวิตและไม่มีชีวิต หรืออาจจะแสดงต่อตนเองก็ได้ พฤติกรรมที่ก้าวร้าวนี้ บางครั้งก็หาสาเหตุอธิบายได้เช่น ฆาตกรรมเพราะความคับข้องใจ อันเนื่องมาจากภรรยาที่มีชู้ แต่บางครั้งก็หาสาเหตุอธิบายได้ยาก พอบางคนตีดูถูกด้วยฝ่ามือ เพียงสองสามครั้งแต่บางคนก็ใช้ไม้หรือหวายเป็นนอย่างทารุณซึ่งที่ดูก็กระทำความผิดประเภทเดียวกัน เราอาจจะสันนิษฐานได้ว่าพฤติกรรมก้าวร้าว เกิดจากความโกรธหรือความเกลียด มักแสดงออกมาเป็นลำดับขั้นมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับสถานการณ์ สภาพแวดล้อมหรือฐานะทางสังคมและสิ่งเร้า (Stimulus) ความก้าวร้าวที่เห็นได้ชัดที่สุดและมีปรากฏในบุคคลทุกเพศทุกวัย ก็คือการแสดงอารมณ์โกรธ โมโหโทโสหรือฉุนเฉียวง่าย (Tantrum) บางคนมีแนวโน้มไปในทางมุ่งที่จะทำลายสิ่งของโดยเจตนาสิ่งที่มีลักษณะสวยงาม (Vandalism) บางคนแสดงความก้าวร้าวอย่างป่าเถื่อน ปรหาลกหรือวิปริต (Nanton destruction)

บางคนแสดงความก้าวร้าวโดยมุ่งจะทำร้ายร่างกายผู้อื่นให้บาดเจ็บ (Physical injury) บางคนก็แสดงรุนแรงเกินไปจนถึงขั้นเป็นการฆาตกรรม (Murder) นอกจากนี้ก็มีบุคคลบางประเภทที่แสดงความก้าวร้าวโดยการฆ่าตายหรือทำร้ายตนเอง (Self injury) ซึ่งบางครั้งก็รุนแรงจนถึงขั้นฆ่าตายชีวิตตนเอง (Suicide) กวายเป็น¹

พฤติกรรมของพระสังข์ที่ใช้วิธีตัดจุกคอกหูพี่เขยเพื่อแลกกับเนื้อและปลาแทนที่จะใช้วิธีอื่นนั้นเป็นการให้พี่เขยได้รับความอับอายอันพึงสังเกตุเห็นได้เด่นชัดพร้อม ๆ ไปกับได้รับความเจ็บปวดทรมาน ดังจะเห็นได้จากถ้อยคำบรรยายในบทกลอนที่ว่า

เมื่อนั้น	พระสังข์สรวลสันตกลันหัวร่อ
ยืมพลางทางศรีศักดิ์พอ	เอออะไรใจกอเหมือนปลาฉิว
แล้วเอามีกรรกีคดกับศิลา	ทิ้งทกตกประหม่าหน้าฉิว
มือมีบหนึบจุกไว้สองนิ้ว	อย่ามิดพลิวคูกคิกพลิกแพลง
ทำเง้อมีคกระหับจับจ้อง	ที่ใจช้ำกักร้องจนเสียงแหง
เอาแลวณะณะ เชือดเลือดแดง	จุกแหวงโหววินลินทุกคน ²

และในตอน

เมื่อนั้น	พระสังข์จุกหูกระชากลากหูฉุน
จะเชือดแต่เบาเบาเอาบุญ	แล้วช้ำกคามูปุ่นออกเงือกเงื้อ

¹ชลธิรา สัตยารัตนา, "การนำวรรณคดีวิจารณ์ใหม่แบบตะวันตกมาใช้กับวรรณคดีไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513), หน้า 77.

²พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, บทละครนอกรวม 6 เรื่อง, หน้า 144.

เขยใหญ่ขยันพรันพรัง
 อย่างนี้ทีไหนจะได้เนื้อ
 แกลงชัยจับจองลงใจ
 เห็นยาวหูขวาลงไถงคอ

ร้องอิงอุยหนานาเจ็บเหลือ
 ทำทีจะเชือกเถื่อนแล้วร้องรอ
 เลือกเอาช่างไหนดจะดีหนอ
 แข่งขอเชือกขาดเดือกสากไป"¹

หรือพฤติกรรมของพระสังข์ในตอนที่ว่า

เมื่อนั้น
 ปะเตะตะคอยทุบตองว่องไว
 มือจับอำมาตยช่างละคน
 หึงสองร้องกินอยู่ยั่นยั่น
 เห็นเขยทั้งหกต่างกเงิน
 ยิงถอยยิงประชิดคิกไป
 เห็นท้าวสามนตอยุบนเคียง
 ชูตะคอกหลอกลอปอตา

เจ้าเงาะทำโกรธาคว่าไขว่
 เลี้ยวไลประชิดคิกพัน
 เอาหัวชนกันเล่นให้เห็นชั้น
 เจ้าเงาะหัวเราะงันชอบใจ
 แกว่งไม้เท้าท้าวเกินเข้ามาไกล
 ยิงวิ่งยิงไลกระโชกมา
 ก็ยืนเมียงเขม่นมองป่องหน้า
 เงื่องง่าทำทีจะกรี๊ด"²

ลักษณะที่พระสังข์แกลงใหญ่ผู้อื่นได้รับความเจ็บปวด อับอาย และตกใจกลัวจึงเป็นพฤติกรรมที่แสดงความก้าวร้าวในลักษณะที่มุ่งจะทำร้ายร่างกายผู้อื่นให้บาดเจ็บ (Physical injury) ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากความกดดันจากญาติข้างฝ่ายภรรยาที่ถูกตน

ความสามารถของพระสังข์ในการใช้เวทมนตร์เรียกเนื้อ, ปลา สามารถพิสูจน์ให้ญาติข้างฝ่ายภรรยาได้เห็นเพราะสถานการณ์อันวโยโอกาสให้พระสังข์ พระสังข์ไม่มีความเคียดแค้นที่จะตองพิสูจน์ตนเอง ร้อนถึงผู้มีอำนาจเหนือธรรมชาติคือ พระอินทร์ทงช่วยเหลือจน

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 162.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 169.

พระสังข์สามารถจะไ้พิสูจน์ความสามารถของตน ให้ชาวเมืองสามนททั้งหมดไ้เห็น ซึ่งนับเป็นการพิสูจน์ตนชั้นสำคัญ เมื่อถึงขั้นนี้เท่ากับว่าพระสังข์ไ้มีชีวิตที่สมบูรณ์แบบ คือมีความสามารถเป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไป มีภรรยาที่รัก มีครอบครัวที่ตองรับนิคชอบและมีอำนาจพร้อมกับหลักฐานในการดำรงชีวิต เมื่อเหตุการณ์ช่วยให้พระสังข์ไ้พบกับแม่และพ่อของตนเองก็เท่ากับเป็นการเติมความสมบูรณ์ให้เต็มเปี่ยม เมื่อความรู้สึกของพระสังข์อยู่ในลักษณะสมบูรณ์เต็มที่ การไ้พบพ่อไ้เป็นเรื่องที่น่ายินดีจึงไม่เห็นความจำเป็นตองระลึกถึงความถูกนิคของการกระทำของพ่อหรือจะตองโกรธเคืองใด ๆ เพราะพระสังข์ไ้พบกับความสุขในชีวิตอยู่แล้ว ประกอบกับพระสังข์ไม่เคยนึกถึงพ่อในแง่ลบและหลักธรรมในทางพุทธศาสนาที่ท้าวความกตัญญู พระสังข์ซึ่งเป็นตัวละครที่ตองระลึกถึงพ่อในแง่ที่ว่าเป็นผู้ไ้ให้กำเนิดและจะตองเคารพกตัญญู ฉะนั้นชีวิตของพระสังข์จึงไม่มีปมค้อย หรือมีความรู้สึกท้าวหรือเป็นเค็ดที่มีปัญหาขัดแย้งกับพ่อ ตามทฤษฎีของนักจิตวิทยาที่กล่าวมาข้างตน นอกจากความก้าวร้าวซึ่งเกิดขึ้นจากความกตัญญู อันจะพ้งเห็นไ้ว่าพระสังข์จะก้าวร้าว เฉพาะกับผู้ที่บีบบังคับตนเท่านั้น

2. พฤติกรรมของพระนารายณ์ธิเบศร์ การพลัดพรากจากพ่อของพระนารายณ์ธิเบศร์ต่างกับพระสังข์ในก้านของระยะเวลา ระยะเวลาที่พลัดพรากจากพ่อของพระนารายณ์ธิเบศร์เพียงชั่วระยะเวลา 7 ปี แมว่านักจิตวิทยาจะถือว่าประสบการณต่าง ๆ ในวัยทารกและวัยเค็ดระยะแรก มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อลักษณะของบุคคล เมื่อเขาเป็นผู้ใหญ่พื้นฐานของบุคคลิกภาพจะถูกวางไว้ตั้งแต่ในช่วงชีวิตห้าปีแรก¹ แต่พฤติกรรมของพระนารายณ์ธิเบศร์ในระยะที่ไม่มีพ่อและ เป็นระยะที่สำคัญต่อบุคคลิกภาพนี้ไม่ปรากฏลักษณะว่าท้าวหรือมีปมค้อย

¹ เจลิมเกียร์ติ อีวานวล, จิตวิเคราะห์ของ فروยด์, หน้า 158.

พระนารายณ์เบศรี เมื่อถูกพ่อขบไล่ไต่กลับมายุบ้านเมือง เคนของมารคา การที่ไต่กลับมายุบ้านเมือง เคนนี้เท่าที่บว่าสังคฆของพระนารายณ์เบศรีกว้างขวาง พระนารายณ์เบศรีมีเพื่อนเล่นมากกัที่ปรากฏคฆทอ้ง เรื่อง ฉะนั้นขอเปรียบเทียบในเรื่องเกี่ยวกับพจจิง อาจเกิดขึ้นได้ อย่งไรก็ตาม พระนารายณ์เบศรีก็ได้รับความอบอุณจากแมทลลคฆเวดคฆ และมีความมั่นคงในทงคฆฐคฆณะ เพราะอยู่ในฐคฆณะถูกกษัตริย์ยอมเป็นทีย่า เกรงของผู้อื่นเป็นธรรมคฆณะ เกี่ยวกันั้นก็ได้รับความอบอุณจากท้าวสิงหลคฆวย พระนารายณ์เบศรีเข้าใจว่า ท้าวสิงหลคฆคือพ่อของคฆนเอง ฉะนั้นความรูสึกที่ท้าวซาคพจจิงไม่ปรากฏ จะมีบ้างก็เพียงสงสัยว่าทำไมพจจิงของคฆนจึงแกกัว่าพจจิงของคฆอื่น ๆ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการที่พระนารายณ์เบศรีรูสึกว่าพจจิงของคฆนแกกัว่าพจจิงของคฆอื่น ๆ นี้เป็นความรูสึกที่พระนารายณ์เบศรีไม่ค่อยพอใจนัก เพราะผิดกักับคฆอื่น ๆ ฉะนั้นเมื่อมีผู้ที่ทนมกัว่าท้าวสิงหลคฆและอยู่ในฐคฆณะกษัตริย์คือพระไชยเชษฐคฆมาแสดงคฆนว่าเป็นพจจิงแท้ ๆ ย่อมทำให้พระนารายณ์เบศรีเกิดความข้้นขมขินคฆีและรูสึกอยจกัอยู่ไกลข้้นคฆกัง เช่นที่พระนารายณ์เบศรีพยายามอณนวอนขอให้พจจิงแมคฆคฆคฆกัง ส่วนความรูสึกเกลียดข้้นพจจิงนั้นไม่ปรากฏเพราะพระนารายณ์เบศรีไม่เคยมีความรูสึกเช่นนี้มาก่อนเลย และไม่เคยมีความคึกว่าพจจิงของคฆนทำผิด ความรูสึกที่ไต่พบพจจิงแท้ ๆ จึงเป็นไปในคฆนข้้นขมขินคฆีมากกว่า

เหตุที่ท้าวละครไม่เกิดความรูสึกเกลียดข้้นพจจิงข้้นโลกนออกนอกเมืองนั้น สรุปลศคฆเหตุสำคัญได้คัดังนี้

1. วรณคคัคัไทยมักจะได้รับอิทธิพลจากพุทธศคฆนคฆา โดยเฉพาะในคฆนที่เกี่ยวกับกฎแห่งกรรม ผลกระทบทุกอย่งที่กัเกิดขึ้นกับบุคคลใดคฆนั้น เป็นผลมาจากเคราะห้กรรมของคฆนแต่ปางก่อน ท้าวละครยอมไม่ซ้กคฆคฆ "บุคคฆ" ที่ "คฆูเหมื่อน" เป็นคฆนเหตุให้ได้รับความทุกข์ทวคฆคฆคฆคฆคฆคฆ "เคราะห้กรรม" กัง เช่นที่พระสังขคฆลวคฆวคฆ

ซึ่งพระบิตุรงค์ไต่หลงโทษ

จะผูกจิตกัโกธรนั้้นหาไม่

เป็นเพราะเคราะห้กรรมทำไว้

จึงทำให้พจจิงพจจิงจากพระองคั¹

¹ พระบาทสมเด็จพะพุทธเลิศหลดคฆนภคฆดิย, บทละครนคฆกรวม 6 เรื่อง, หน้า 257.

เมื่อความผิดไม่ได้อยู่ที่บุคคล ความรู้สึกเกลียดชังจึงไม่เกิดขึ้น

2. พรรณคดีไทยเน้นเรื่องของความกตัญญู ในแง่ที่ว่า ลูกต้องมีความกตัญญูต่อพ่อแม่ ฉะนั้นตัวละครจึงรักและเคารพผู้เป็นพ่อ เพราะมีความสำนึกว่าจะต้องกตัญญู ถึงเช่นที่พระสังข์ กล่าววาทะ

ซึ่งอุทิศสวาทามาคามลูกรัก
จะขอสนองรองบาท
พระคุณของทรงศักดิ์นันทนา
ไปกว่าจะสิ้นชีวิต¹

หรือดอภิกษาของพระนารายณ์เบศรีที่ว่า

ขอพระพ่อคางจกรรณ
ให้ลูกไค้แทนคุณพระบิดา²

3. ทศนคติที่แม่ปลุกฝังให้ลูกมีส่วนช่วยให้ตัวละครไม่มีความรู้สึกเกลียดชัง พ่อ ในตอนที่ถูกขบไล่ ตัวละครที่เป็นแม่มีความรู้สึกรักอาลัยอาวรณ์สามี และไม่โกโกรธซึ่งหรือถือว่า เหตุการณ์ทั้งหมดเป็นความผิดของสามี ฉะนั้นตัวละครที่เป็นแม่จึงมีส่วนปลุกฝังทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับพ่อ

4. การที่มีพ่อเป็นเกษียณหรือยอมกอดผลในด้านความชื่นชมยินดีให้แก่ตัวละคร ความรู้สึกในด้านบวกทั้งสองปัจจัยเป็นไปไ้กายขึ้น

วรรณคดีไทยที่ประกอบควยตัวละครแบบกาวราวทออยู่ เป็นพอนน มีอยู่ไม่มากนัก เช่น เรื่องรามเกียรติ์ ตอนศึกทศกัณฐ์, เรื่องพระอภัยมณี ตอนศึกพระอภัยมณีกับมังคลา, เรื่องขุนช้าง-ขุนแผน ตอนศึกขุนแผน-พลายชุมพลกับพลายงาม

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 261.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 339.

และ เรื่อง พญาทงพญาพานกอนศญาพานฆาพ่อ เป็นต้น

ในเรื่องรวมเกียรติยศคนศึกทรพาทกับทรพนั้น ผู้แต่งแต่งให้ตัวละคร เป็นเสกวี สักวา
ยอมไม่รู้จักพอของตนเป็นธรรมชาติวิสัยและสักวาที่มีความสามารถยอมต่อการจะแก่งแย่ง
ความเป็นใหญ่เพื่อเป็นเจ้าผู้ในหมู่สัตว์ด้วยกัน เพื่อแสดงลักษณะความเป็นผู้นำ การวิครอย
เทาพ่อของทรพจึง เป็นลักษณะของสักวาที่กองการจะแย่งชิงความเป็นใหญ่ ไม่ใช่ความรู้รักของ
ลูกที่กองการจะฆ่าพ่อของตนเอง ส่วนเรื่องพญาทงพญาพานั้น พญาพานฆ่าพ่อถวายความรู้เทา
ไม้ถึงการณ์ และเมื่อรู้ความจริงก็สำนึกบาป ตัวละครหันเข้าหาพุทธศาสนา ส่วนเรื่องอื่น ๆ
คือ พระอภัยมณี และขุนช้าง-ขุนแผน นั้นตัวละครเพียงแต่จะแสดงความรู้ดีกตัญญูหรืออ่อนโยน
ให้ปรากฏ ผู้แต่งจะพยายามเบี่ยงเบนแนว เรื่องไม่ให้ตัวละครก้าวร้าวถึงขั้นฆ่าพ่อของตนเอง
ได้ หากจะมีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำให้ตัวละครที่เป็นพ่อหรือแม่กองตายหรือได้รับความลำบาก
แนวเรื่องจะออกมาในรูปของพ่อหรือแม่บุญธรรม เช่น พระสังข์กับนางพันธุรัตในเรื่องสังข์ทอง
คงคาประลัยกับท้าวอินทสุวาศ ในเรื่องสิงห์ไทรภพ เป็นต้น ซึ่งจะผิดกับวรรณคดีของชาติอื่น ๆ
ที่ไม่ได้อิงหลักธรรมทางพุทธศาสนา เช่น เรื่องอภัยภูส ของ โชโศกีส นักประพันธ์ชาวกรีก
อภัยภูส ฆ่าพ่อแล้วยังทำผิดประเวณีกับแม่ของตนเอง แม้จะรู้ว่า เป็นแม่ของตน ก็ยังสามารถ
ทำผิดประเวณีต่อไป ตัวละครไม่ได้สำนึกถึงบาป จนกระทั่งมีผู้กล่าวหาว่าเป็นกาลีก็ ฉะนั้น
ทางออกของตัวละครในวรรณคดีชาติอื่น ๆ จึงมีลักษณะผิดกับวรรณคดีของไทย ดัง เช่นอภัยภูส
ใช้วิธีฆ่าตายตนเอง แต่วรรณคดีไทยจะใช้การเข้าหาหลักพุทธศาสนา ซึ่งนับเป็นการหาทาง
ออกที่ช่วยให้เกิดความสงบในใจของตัวละคร เป็นอย่างก็ เป็นวรรณคดีที่ได้รับการพัฒนาเพราะ
ได้หยวนความหลักเลียงพฤติกรรมรุนแรง ถือเป็นเอกลักษณ์ของวรรณคดีไทยประการหนึ่ง

ความคมเหลวของครอบครัวตัวละครพ่อแม่ที่ปกป้องลูกมากเกินไป

ครอบครัวในบทละครนอกนั้นมอบความเป็นใหญ่ให้ฝ่ายชายและมีความสัมพันธ์ใกล้ชิด
ในกานของเกวียุติ แม้ว่าตัวละครจะมีครอบครัวเป็นของตนเอง แต่ความผูกพันระหว่าง
พ่อแม่และญาติพี่น้องยังงมมีอยู่เท่าเดิม ฉะนั้นจึงปรากฏว่า บทบาทของตัวละครที่เป็นพ่อ แม่

หรือญาติพี่น้องจะเข้ามาพัวพันกับครอบครัวใหม่อยู่เสมอ และการที่เครือญาติเข้ามาเกี่ยวข้องกับสิ่งผิดและผิดเสียดังที่โลกดวามาแล้วในมทกอน

ลักษณะความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างเครือญาตินี้ มีผลต่อการสร้างบุคลิกภาพของตัวละครอย่างไร เป็นเรื่องที่น่าจะศึกษาเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะตัวละครฝ่ายชายซึ่งถือว่าเป็นหัวหน้าครอบครัวและเป็นผู้ที่มีหน้าที่ให้ความคุ้มครองบุคคลในครอบครัวเพราะลักษณะสังคมมอบความเป็นใหญ่ให้ฝ่ายชายเป็นสำคัญ ในตอนนี้ ผู้วิจัยจะได้พิจารณาลักษณะของตัวละครเอกฝ่ายชายเพื่อสังเกตคุณสมบัติของผู้ที่มีอำนาจใหญ่ในครอบครัวดังต่อไปนี้

ลักษณะของตัวละครเอกฝ่ายชายเท่าที่ปรากฏในบทละครนอกมี 2 ลักษณะ คือ

1. แบบวีรบุรุษ
2. แบบธรรมดา

ลอร์ดแรกแลน (Lord Raglan) อ้างว่า ตัวเอกแบบวีรบุรุษจะต้องผ่านเหตุการณ์ที่สำคัญ แม้จะไม่หมดทุกบางส่วนในจำนวน 22 เหตุการณ์ดังนี้

1. มารดาเป็นเจ้าหญิงพรหมจารี
2. บิดาเป็นกษัตริย์ และ
3. มักเป็นญาติใกล้ชิดของมารดา
4. ภาวะการมาสู่ปฏิสนธิแปลกกว่าธรรมดา และ
5. ถูกกล่าวขวัญว่าเป็นลูกของเทพดา
6. เมื่อเกิดมักถูกบิดาหรือคนอื่นพยายามปองร้ายชีวิต
7. ถูกพาหนีไปอย่างลึกลับ
8. มีผู้รับเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรมในแดนไกล
9. ไม่มีกำบังเดาเกี่ยวกับวัยเด็ก แต่

1 กิ่งแก้ว อัครถาวร, "แง่คิดจากวีรบุรุษในวัฒนธรรมประเพณีของลอร์ด แรกแลน" ใน คตินวิทยา (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2519), หน้า 163 - 168.

10. เมื่อถึงวัยหนุ่มจะกลับไปยังบ้านเกิดเมืองนอน หรือไปอยู่แคว้นแคว้นที่จะครอบครองในอนาคต
 11. หลังจากที่ได้รับพระเกี้ยวพระราชทานหรือยักษ์ มังกร หรือสัตว์ร้าย
 12. แต่งงานกับเจ้าหญิงซึ่งเป็นที่รักของผู้ทรงแคว้นแคว้นผู้นั้น และ
 13. สถาปนาเป็นพระราช
 14. ปกครองบ้านเมืองอยู่อย่างไม่มีเหตุการณ์สำคัญอะไรเกิดขึ้น และ
 15. ออกกฤษฎาหมาย แก่
 16. ต่อมาทำให้เทพเจ้าโกรธ กับเสื่อมจากศรัทธาประชาชน จึง
 17. ถูกโค่นจากบัลลังก์ และถูกขับไล่ออกจากเมือง
 18. ตายอย่างดั่งกลับ
 19. มักจะบ่นขอเขา
 20. ถูกดาบี่จะไม่ไ้สืบสันตติวงศ์
 21. ไม่มีการฝังศพ แต่ถึงกระนั้น
 22. มีอนุสาวรีย์ที่สักการะหนึ่งหรือมากกว่าหนึ่งแห่ง

ผู้เขียนชาวจีนจากคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ชื่อว่า คาวี, ตั้งชื่อ และ ไกรทอง เป็นพระเอกแบบวีรบุรุษ โดยจัดเค้าโครงตามเหตุการณ์ตามแบบของดвор์แรกแล่นเท่าที่จะทำได้ตามลำดับ เวลาที่เกิดเหตุขึ้น คือ

คาวี

ตอน 1

ตอน 2

4. ภูเขาหิมะวิจิตรเป็นคนที่ออกาวี	4 พหุวิชัยช่วยชีวิตคาวี
10. คาวีไปเมืองนางจันทร์สุคา	10 ไปเมืองท้าวสันนุราช
11. ฆ่าคนอินทรี	11 ฆ่าท้าวสันนุราช
12. แต่งงานกับนางจันทร์สุคา	12 แต่งงานกับนางจันทร์สุคา
13. ครอบครองเมือง	13 ครอบครองเมือง
14. ไม่มีเหตุการณ์สำคัญอะไรเกิดขึ้น	
16. เจ้าทัตประสาทวางแผนกำจัด	
17. คาวีถูกทำร้ายนางจันทร์สุคาถูกพาหนี	

สังข์ทอง

1. มารกาเป็นมเหสีพระราช
2. บิดาเป็นพระราช
4. เกิดในหอยสังข์
7. บิดาไล่ออกจากวัง และภายหลังหนีมารคาไป
8. นางยักษ์เลี้ยงเป็นลูกบุญธรรม
10. หนีไปถึง เมืองท้าวสามนท
12. เจ้าหญิงเลือกเป็นคู่ครอง และถูกจับได้
11. ขณะขอพิสูจน์ความสามารถต่าง ๆ
13. กรองเมือง

ไกรทอง

11. ปราบจรเข้ชาลวัน
12. แต่งงานกับลูกสาวเจ้าเมือง

ส่วนกัณฑ์ละครเอกฝ่ายชาย คือ ไวยเชษฐ กับ พระมณีพิชัยนั้น ถือว่าเป็นพระเอกแบบธรรมดา คือไม่เข้มแข็งในเรื่องการ เป็นผู้นำ ทั้งในกัณฑ์การ เป็นผู้นำของประเทศและผู้นำของครอบครัว พระเอกประเภทนี้กรอปลั้วชาติ แต่เหตุการณ์ในเรื่องไม่เอื้อให้แสดงความรู้ความสามารถพิเศษแต่อย่างใด จึงมีโชฎฐที่สถาปนาตนเองด้วยคุณวุฒิ ถึงจะมีการออกศึกบ้างก็อ้างถึงเพียงเล็กน้อย มิใช่เป็นประเด็นสำคัญ ในการการต่อสู้ภาวะหรือสู่การสถาปนาตำแหน่ง ในกัณฑ์ครอบครัว และความรักปรากฏว่า: อภิเษกหรือสมรสกับหญิงที่ไถ้มาโดยบังเอิญ มิใช่ด้วยการ เลี้ยงชีวิตหรือการต่อสู้ ฉะนั้นอาการปกป้องคุ้มครองจึงมีน้อย ประกอบกับมีอิศกรีบำเรออยู่ควยเป็นจำนวนมาก ยิ่งทำให้เห็นว่าเป็นพระเอกที่ไค้รับปรนปรือจน "เสียเก๊ก" กล่าวคือเป็นผู้อยอนไหวง่าย เชื่อง่าย ทัศนใจตามอารมณ์ ไม่เป็นที่พึ่งของบุตรภรรยาที่ ตั้งอยู่ในฝ่ายกุดธรรมดา มีการระแวงจนถึงขับไล่ออกจากบ้านเมือง แล้วต่อมาจึงกลับคืนถิ่น และอุปถัมภ์กันใหม่

เมื่อสามารถแบ่งตัวละครเอกฝ่ายชายได้เป็น 2 ลักษณะ คือ 1. แบบวีรบุรุษ
2. แบบธรรมดา ดังที่ได้อธิบายมาและได้อธิบายภูมิหลังของครอบครัวของตัวละครทั้ง 2 แบบ
เป็นเรื่องราวประกอบแล้ว ปรากฏว่าตัวละครที่มีลักษณะแบบธรรมดานั้นจะได้รับการปกป้อง
จากพ่อแม่หรือครอบครัวของคนอยู่มาก ส่วนตัวละครที่มีลักษณะแบบวีรบุรุษจะเป็นตัวละคร
ประเภทที่ตนเองต่อสู้ชีวิตด้วยตนเองและสภาพครอบครัวไม่สมบูรณ์เท่ากับตัวละครประเภทธรรมดา

ลักษณะที่แตกต่างระหว่างตัวละครแบบวีรบุรุษและแบบธรรมดา

ตัวละครแบบวีรบุรุษ	ตัวละครแบบธรรมดา
1. กล้าหาญ	1. ขลาด
2. มีความรู้ ความสามารถ	2. ไม่ปรากฏว่ามีความรู้หรือความสามารถ
3. ไม่ปรากฏลักษณะ เชื่อง่ายหรือตกใจตามอารมณ์	3. เชื่อง่าย, ตกใจตามอารมณ์
4. พิสูจน์คนที่บ้านเมืองฝ่ายหญิงก่อนจะไต่เต้า	4. มเหสีไต่เต้าโดยบังเอิญและมาอยู่บ้านเมืองฝ่ายชาย
5. ไม่ได้อยู่ใกล้ชีวิตภิกษุมารคา	5. อยู่ใกล้ชีวิตภิกษุมารคา

จะเห็นว่าลักษณะนิสัยของตัวละครแบบวีรบุรุษจะแตกต่างจากตัวละครแบบธรรมดามาก
อย่างตรงกันข้าม และเมื่อได้พิจารณาเข้าไปถึงภูมิหลังของครอบครัว พบว่า ตัวละครแบบวีรบุรุษ
ไม่ได้อยู่ใกล้ชีวิตพ่อแม่เท่ากับตัวละครแบบธรรมดา ตัวเอกแบบวีรบุรุษ คือ

1. พระสังข์ ถูกพ่อขับไล่ออกจากเมืองและจากแม่ในเวลาต่อมา
2. ไกรทอง ไม่ปรากฏว่ามีความสัมพันธ์กับครอบครัวของตนเองเลย
3. คาวี พระกาวิ เป็นลูกโกลที่พระราชาชุบให้เป็นมนุษย์จึงไม่มีทั้งพ่อแม่และญาติพี่น้อง

ส่วนตัวละครแบบธรรมดา คือ พระไชยเชษฐ และพระมณีพิชัยนั้น มีความสัมพันธ์กับ
พ่อแม่ใกล้ชิด แม้ในตอนที่มีภรรยาแล้ว บทบาทของพ่อและแม่ของตัวละครทั้งสองยังมีความสำคัญ

และปรากฏให้เห็นเด่นชัด อัลเฟรด เอคเลอร์ (Alfred Adler) นักจิตวิทยาชาวเวียนนาที่มีชื่อเสียงมีความเห็นว่า เด็กที่เติบโตขึ้นท่ามกลางผู้ใหญ่ที่คอยปกป้องคุ้มครองตลอดเวลาจะคิดว่าตนเองอ่อนแอ เป็นเด็กเล็ก ๆ และอยู่คนเดียวไม่ได้และไม่เชื่อใจตนเองว่า จะสามารถทำสิ่งธรรมดา ๆ ซึ่งน่าจะทำได้โดยไม่ผิดพลาด¹

ถ้ามีความรักเอาใจใส่มากเกินไป เด็กจะรู้สึกว่าตนขาดความรักและไม่ไว้วางใจตนเอง มักจะแสดงการทดแทนโดยการทำตนเหนือผู้อื่น เด็กที่ถูกทอดทิ้งมีโอกาสเป็นเด็กเกเรมากเพียงใด เด็กที่ถูกพ่อแม่ดูแลมากเกินไปก็จะมีโอกาสเป็นเด็กที่เอาตัวไม่รอดเช่นกัน²

ในบทละครนอก การที่อยู่ใกล้ชิดพ่อแม่มากเกินไปไม่ทำให้บุคคลิกภาพของตัวละครเป็นที่น่านิยมนับถือ แต่กลับมีลักษณะตลก เงอะงะกามแบบของผู้ที่ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง เช่น ในตอนที่พระไชยเชษฐาเข้าไปในเมืองสิงหลเพื่อตามหานางสุริยชา และปีการตัดสินใจผิดพลาดเนื่องจากการไม่ได้พิจารณาเหตุการณ์ให้ละเอียดรอบคอบ เช่น ในตอนที่พระไชยเชษฐาได้นางสุริยชา และพระมณีพิชัยขับได้นางยอพระกดิน ส่วนตัวละครที่ไม่ได้อยู่ใกล้ชิดพ่อแม่กลับมีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าหาญ และมีวิชาความรู้ ลักษณะที่เป็นเช่นนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเป็นเพราะ

1. ตัวละครเอกแบบธรรมดา มีวิชาดีสูง ในฐานะ โอรสกษัตริย์ ย่อมเป็นเครื่องสนับสนุนให้เป็นที่ยำเกรงของบุคคลทั่วไป ฉะนั้นจึงไม่มีความจำเป็นต้องแสดงความสามารถหรือแสวงหาความรู้ แม้ในกานของการเลือกคู่ครองก็จะเลือกคู่ครองมาโดยบังเอิญ คือ เดินทางไปท่องเที่ยว และไปพบกับฝ่ายหญิง จึงนำฝ่ายหญิงมาบ้านเมืองคน สิ่งที่สำคัญ คือ ตัวละครเอกแบบธรรมดามีพ่อแม่อยู่ในฐานะกษัตริย์ยกย่องว่าสูง ลักษณะการปกป้องดูแลบุตรนี้เป็นลักษณะแบบ

¹ Alfred Adler, Understanding Human Nature. (Greenwich Conn: A Fawutt Premier Book, 1954), p. 66.

² ประสาท ทิพย์ธารา, พัฒนาการและการปรับตัวของวัยรุ่น, หน้า 88.

Over protected คือ แม่ในระบะที่บุตรเกิดโตมีคุ้มครองแล้วก็ยังไม่เปิดโอกาสให้เป็นหัวหน้าครอบครัวใหม่ แต่ยังคงครอบครัวยาวเป็นแบบครอบครัวขยาย(Extended Family) พ่อแม่ยังคงดูแล ให้ความสำคัญนำปรึกษาตลอดเวลา

2. ตัวละครเอกแบบวีรบุรุษ คือ กาวี กับ ไกรทอง นั้นไม่ได้มีชาติภูมิสูง ส่วนสังข์ทองนั้นแม้จะมีชาติภูมิสูงแต่ก็ยังไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมในระยะแรก ตัวละครทั้งหมดจึงต้องพยายามแสวงหาความรู้ และหาโอกาสแสดงความสามารถเพื่อให้เป็นที่ประจักษ์แก่คนทั้งหลาย การที่จะได้คุ้มครองที่มียศศักดิ์หรือมีฐานะดีย่อมจะต้องพิสูจน์ความสามารถก่อนทำให้ลักษณะการแสวงหาความรู้ของตัวละครเด่นชัด เมื่อตัวละครมีความรู้ความสามารถแล้ว ความกล้าหาญและรู้สึกเชื่อมั่นในตนเองก็เป็นผลที่ตามมา

ตัวละครประเภทนี้ ไม่มีพ่อแม่คอยกำจุนเป็นเครื่องสนับสนุนฐานะของคนหรือคอยให้คำแนะนำปรึกษา เพราะฉะนั้นจึงต้องพยายามช่วยเหลือตนเองด้วยการแสวงหาความรู้ ความสามารถและสร้างฐานะ เมื่อเผชิญเหตุการณ์ร้ายแรงก็ต้องเป็นฝ่ายตัดสินใจด้วยตนเอง จึงปรากฏลักษณะกล้าหาญ เชื่อมั่น ในตนเองอย่างเด่นชัด

สรุปได้ว่า การที่พ่อแม่ปกป้องลูกมากเกินไปจะมีผลให้ลูกเป็นคนขลาด อ่อนแอ ไม่เชื่อมั่นในตนเอง ตัดสินใจผิดพลาดไม่รอบคอบ เหมือนพระไชยเชษฐและพระมณีพิชัย ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่าผู้แต่งไม่ได้มุ่งให้ความสำคัญกับการที่เด็กจะต้องอยู่ใกล้ชิดพ่อแม่ตั้งแต่เด็กจนโต แต่มุ่งให้ความสำคัญต่อพฤติกรรมของ เด็กที่ขาดพ่อแม่แต่รู้จักช่วยเหลือตนเองให้รอด ส่วนเด็กที่พ่อแม่คุ้มครอง ตั้งแต่เด็กจนโตนั้นกลับสร้างภาพลักษณ์เฉพาะใน ด้านความเชื่อมั่นในตนเองของเด็ก จะเห็นแนวคิดของผู้แต่งที่ว่า แม่เด็กจะไม่ได้ใกล้ชิด พ่อแม่ไม่จำเป็นว่าเด็กจะต้องมีพ่อแม่เสมอไป หากรู้จักช่วยเหลือตนเองด้วยวิธีที่ถูกต้องคือ แสวงหาความรู้ และมีความสามารถก็จะช่วยให้อยู่ยืนหยัดในการดำรงชีวิตได้คงความมากกว่าเด็ก ที่ได้รับความอบอุ่นจากพ่อแม่แต่ไม่รู้จักช่วยเหลือตนเอง

สถานภาพที่เสียเปรียบของฝ่ายหญิง

ในบทละครนอก ตัวละครฝ่ายหญิงมีสถานภาพเป็นรองตัวละครฝ่ายชายอย่างเห็นได้เด่นชัดไม่ว่าจะอยู่ในฐานะเป็นโสก เป็นมาย หรือเป็นภรรยา สืบเกิดได้จากคำพูดของตัวละคร หากอยู่ในฐานะเป็นโสกก็จะถูกคิดินนินทา เป็นมายก็เป็นที่ยังเกลียดชังและถูกข่มเหงได้ง่าย แม้เป็นภรรยาที่ต้องนอนนอมคอสามี เมื่อฝ่ายหญิงกล่าวถึงสามีจะใช้คำที่แสดงความยกย่องทั้งสิ้น แม้ตัวละครจะไม่ได้เป็นภักษีริชเช่น เรื่องไกรทอง ก็ยกย่องเช่นเดียวกัน ในยามที่ชีวิตต้องตกต่ำได้รับความเดือดร้อนเพราะสามีเป็นผู้กำหนด ฝ่ายหญิงก็ยังปฏิบัติตามคำสั่งนั้น สถานภาพที่เป็นรองของฝ่ายหญิงนี้แม้ในสังคมไทยทั่วไปในสมัยนั้นก็ยังมีลักษณะเช่นเดียวกัน กฎหมายตรา 3 ดวง มาตราที่ 60 กล่าวไว้ว่า "สามีภริยาอยู่ด้วยกัน ภริยามีความผิด สามีจะปราบปรามตีโบยหญิง หญิงจะเอาโทษแก่สามีนั้นมิได้ ถ้าภริยาควาหาหยามช้าแก่สามีให้ภริยาเอาข้าวตอกคอกไม้ขอโทษสามีจึงควร"¹

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การที่ฝ่ายหญิงมีสถานภาพที่เสียเปรียบนี้เพราะ

1. ลักษณะครอบครัวเป็นแบบพ่อเป็นใหญ่ (Patriachal) ครอบครัวยุคโบราณให้ความสำคัญในการครอบครองแก่ฝ่ายชาย ชาวไทยมักจะได้ว่าสตรีเป็นช้างเท้าหลังไม่มีอำนาจสิทธิขาดเหมือนฝ่ายชาย
2. ฝ่ายหญิงไม่มีความรู้ในทางหนังสือและการหาเลี้ยงครอบครัว การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งต่อบทบาทของสตรี การที่สตรีค้อยการศึกษาว่านุรุษ ทำให้เกิดแนวโน้มไปในทางที่สตรีจะท่องเที่ยวพวนุรุษเพศมากขึ้น² ในบทละครนอกและสังคมไทยสมัยนั้นไม่

¹พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์(ทรงรวบรวม) กฎหมายเดิม 1 (พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพลโทอัมพร ศรีไชยันต์, 2513), หน้า 324.

²บรรพ ประพฤติกี่และคณะ, สตรีไทยบทบาทในการเป็นผู้นำทางการบริหาร (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยเชชม, 2520), หน้า 48.

สนับสนุนการศึกษาของสตรีเหมือนเช่นบุรุษ เนื้อความในบทละครไม่บอกถึงเรื่องราวเกี่ยวกับการศึกษาหาความรู้ของตัวละครฝ่ายหญิง นอกจากความรู้เฉพาะด้านครองเรือน ประณีตสามี แสดงถึงว่าสังคมไม่ใส่ใจกับการที่หญิงจะควรมีความรู้แก่นิยมให้สตรีเก็บตัวอยู่กับบ้าน หากสตรีใดปฏิบัติตนเป็นผู้นำมีความเข้มแข็งแบบบุรุษ เช่น มีลักษณะของผู้นำที่ประสบความสำเร็จในการทำงานก็จะเป็นรางวัลเท่านั้นแล้ว สตรีจะถูกกล่าวหาว่าไม่เป็นกุลสตรีที่พึงงาม¹ เมื่อฝ่ายหญิงขาดความรู้ในการหาเลี้ยงตนเองหากจะอยู่ตามลำพังโดยไม่มีสามีเป็นผู้คุ้มครองย่อมจะได้รับความลำบาก ฉะนั้นสตรีจึงต้องยอมรับสถานภาพที่จะต้องมีผู้รับการคุ้มครอง

3. ความคิดที่ว่าสตรีจะต้องมีผู้คุ้มครอง ปรากฏในบทละครนอกจากตัวละครมักจะพูดถึงการอยู่เป็นโสดหรือเป็นมายาวจะถูกชมเชยรังแก เพราะขาดผู้คุ้มครอง กฎหมายลักษณะตัวเมียในสมัยรัตนโกสินทร์กำหนดฐานะบางประการของหญิงไว้ว่า หญิงต้องมีผู้ปกครองอยู่เสมอ โดยกฎหมายแบ่งหญิงออกเป็น 7 ประเภท คือ หญิงที่มีบิดารักษา หญิงที่มีบิดามารการักษา หญิงที่มีโอรสรักษา หญิงที่มีพี่ชายสืบารักษา หญิงที่มีญาติรักษา และหญิงที่มีผู้หนึ่งผู้ใดรักษา² แสดงถึงความคิดที่ว่า สตรีจะต้องมีผู้คุ้มครองรักษา จะอยู่ตามลำพังไม่ได้ สถานภาพของสตรีจึงเป็นรองเสมอ

4. สถานภาพทางเพศ สังคมไทยถือว่าฝ่ายหญิง เป็นฝ่ายที่อ่อนแอไม่เข้มแข็งทั้งนี้ เพราะสถานภาพทางเพศตามธรรมชาติเป็นเครื่องตัดสิน และการที่สตรีประพฤติตนในลักษณะเป็นผู้นำเช่นบุรุษ จะถูกกล่าวหาว่าไม่เป็นกุลสตรีที่ดี ในบทละครนอกเมื่อต้องการจะให้ฝ่ายหญิงเป็นฝ่ายที่เข้มแข็ง มีความกล้าหาญแล้ว ผู้แต่งจะเบี่ยงเบนให้มีการปลอมตัวเป็นชายเสียก่อน เช่น นางยอดพระกลิ่นปลอมตัวเป็นพราหมณ์ในตอนที่คิดจะติดตามพระมณีพิริย แสดงให้เห็นว่า สังคมไทยสมัยนั้นไม่ยอมรับภาพพจน์ของหญิงเป็นผู้นำเลย ทั้งนี้เพราะลักษณะทางเพศยังคงไว้ว่าฝ่ายหญิงอ่อนแอไม่กล้าหาญเกิดเขี้ยวเหมือนฝ่ายชาย ฉะนั้นบทบาทตามสถานภาพจึงต้องเป็นรองฝ่ายชาย

¹ เรื่อง เกี้ยวกัน, หน้า 18.

² เรื่อง เกี้ยวกัน, หน้า 29.

5. อิทธิพลทางกฎหมาย กฎหมายในสมัยรัตนโกสินทร์กำหนดไว้อย่างชัดเจนถึงฐานะของฝ่ายหญิงที่จะเป็นฝ่ายเสียเปรียบอย่างยิ่งในสังคม ดังเช่น กฎหมายลักษณะฉัวเมียบทที่ 60¹ ที่โลกด้าวแล้วข้างตน บทบัญญัติอื่น ๆ ที่แสดงถึงความไม่เท่าเทียมในฐานะของหญิงยังมีอีก เช่น ชายสู่ขอหญิงแล้วภายหลังบิดามารดาฝ่ายหญิง เปลี่ยนใจไม่ยากให้สมรสกันกลับรับขันหมากของชายอื่นอีก ในกรณีเช่นนี้ ชายคนแรกมีสิทธิได้สมรสกับหญิงนั้นและบิดามารดาของหญิงจะถูกปรับ และในกรณีที่ชายลักพาหญิงไปอยู่ต่างเมืองถึง 10 ปี แล้วนำกลับมาคืน ถ้าหญิงไม่สมัครใจจะอยู่กับชายต่อไป ให้คืนหญิงแก่บิดามารดา โดยชายไม่ต้องรับโทษเพราะเหตุว่า ชายพาหญิงกลับมาเอง การที่ฝ่ายหญิงเสียเปรียบในทางกฎหมายนี้มีส่วนที่ทำให้ฝ่ายหญิงต้องยอมรับสถานภาพเป็นรอง

6. อำนาจของกษัตริย์ ศักดิ์ศรีฝ่ายหญิงที่ไม่ได้แบ่งในบทรชนนอกมีสามเป็นกษัตริย์ซึ่งถือว่ามีความสูง เป็นที่เคารพยำเกรงของบุคคลโดยทั่วไปอยู่แล้ว เพราะวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ เป็นแบบที่เรียกว่า แบบไพร่ฟ้า คือยอมรับอำนาจและเชื่อฟังผู้ปกครองเพราะฉะนั้นอำนาจจึงอยู่ที่กษัตริย์ เป็นส่วนใหญ่² หากจะมีการทำความคิดและทรยศต่อกษัตริย์แล้ว จะมีบทลงโทษตามกฎหมายเช่น 1. ให้พันคอ ธิบเรือน ธิบราชบาท ธิบยศิน เกรียงยศที่ได้พระราชทาน 2. ใส่มือใส่เท้า ใส่อาวรุไว้ 3. ทวนค้วยหนึ่งไม่วายยกหนึ่ง สองยก สามยก และประจานจำตรูไว้หนึ่งเดือน 4. ให้ไหม้จตุรคุณแล้วเอาตัวลงหลุมข้างจนถึงการให้ตัดปากเอามะพร้าวห้าวยัดปาก³ เมื่ออำนาจของกษัตริย์มีมาก

¹ พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์, กฎหมายเดิม 1 หน้า 324.

² ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ศึกษานากับพัฒนาการของสังคมไทย (กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด นำอักษรการพิมพ์, 2519), หน้า 92.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 86.

ตัวละครจึงไม่กล้าขัดคำสั่ง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าตามทฤษฎีและตามกฎหมายนั้น ฝ่ายหญิงจะมีฐานะ เป็นรอง ฝ่ายชาย แต่ในทางปฏิบัติบางครั้งฝ่ายหญิงก็จะมีโอกาส เป็นผู้นำหรือผู้ช่วยที่สำคัญในเรื่อง เกี่ยวกับปัญหาในครอบครัวได้เช่นกัน บทบาทของนางมณฑาในเรื่องสังข์ทอง เป็นบทบาทของหญิงที่เป็น คู่คิดของสามี นางจันทร์ในเรื่องมณีพิชัย คือหญิงที่มีความสำคัญในการบงการชีวิตของลูก และ บทบาทของนางรจนาในเรื่องสังข์ทองที่ยืนหยัดที่จะใช้ชีวิตร่วมกับเจ้าเงาะไม่ว่าจะมีผู้คัดค้านสักเพียงไร แสดงลักษณะที่มุ่งจะเป็นผู้นำในครอบครัว เช่นเดียวกับชาว แต่ลักษณะนี้ไม่เด่นชัดเท่ากับสถานะที่เป็นรอง ทั้งนี้เพราะเหตุผลสำคัญ 5 ประการที่ได้กล่าวมา

ลักษณะการ เคารพหน้าที่และรักษาบทบาทของตัวละคร

มนุษย์ในแต่ละสังคมย่อมจะมีบทบาทแตกต่างกันออกไป บทบาทคือ การปฏิบัติตาม สิทธิและหน้าที่ของสถานภาพหรือตำแหน่ง เช่น มีตำแหน่ง เป็นพ่อ บทบาทก็คือเลี้ยงดู เป็น ครอบบาทคือสั่งสอนอบรมนักเรียน เราจะเห็นได้ว่า มนุษย์มีบทบาทหลายอย่างในการอยู่รวม กัน บุคคลแต่ละคนมีบทบาทหลายอย่างในเวลาเดียวกัน และบุคคลถูกคาดหวังให้ปฏิบัติตาม บทบาทต่าง ๆ ที่ตนมีอยู่ แต่การปฏิบัติตามบทบาทหนึ่งอาจจะไปขัดกับอีกบทบาทหนึ่งก็ได้ เรียกว่า บทบาทขัดกัน (Role Conflict)

ในบทละครนอก ตัวละครแต่ละตัวก็จะมีบทบาทที่แตกต่างกันออกไปเช่นกัน เช่น พระสังข์จะมีบทบาทเป็นกษัตริย์, เป็นโอรสกษัตริย์, เป็นสามี เป็นพ่อ, เป็นน้องเขย นาง สุวีรุชาจะมีบทบาทเป็นมเหสีเอก, เป็นลูก, เป็นแม่ เป็นต้น ในที่นี้จะได้พิจารณาถึงตัวละคร

¹สุพิศรา สุภาว, สังคมวิทยา (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2516), หน้า 34 - 35.

ที่มีบทบาทสำคัญหลายบทบาทในเวลาเดียวกัน และการปฏิบัติบทบาทหนึ่ง เกิดขัดกับอีกบทบาทหนึ่ง คือ ตัวละครที่มีบทบาทเป็นกษัตริย์และมีบทบาทเป็นสามีในเวลาเดียวกัน และเกิดปัญหาบทบาทขัดกัน ตัวละครที่มีลักษณะเด่นนี้ คือ ท้าวศวิมลในเรื่อง สังข์ทอง และพระไชยเชษฐาในเรื่อง ไชยเชษฐา

สำหรับท้าวศวิมลนั้น เป็นกษัตริย์และเป็นสามีของนางจันทาทวีและมีนางจันทาเป็นมเหสีรอง ตามธรรมชาติของกษัตริย์ที่ปกครองบ้านเมืองย่อมจะต้องการมีโอรสไว้เพื่อสืบราชสมบัติ เนื้อเรื่องสังข์ทองแสดงให้เห็นถึงความมุ่งหวังของท้าวศวิมลในเรื่องเกี่ยวกับโอรสเป็นอันมากและเป็นความมุ่งหวังของประชาชนในเมืองนั้นด้วย ต่อมานางจันทาทวีคลอดบุตรสมดังปรารถนา แต่โอรสที่คลอดมานั้นมีลักษณะผิดปกติคือเป็นหอยสังข์ และในตอนนี้โอรสซึ่งได้รับดินมนจากนางจันทาทวีทำนายว่า โอรสของพระองค์จะเป็นกาลกิติ บทบาทที่ขัดกันเกิดขึ้นกับท้าวศวิมลในตอนี้ กล่าวคือ ในบทบาทของกษัตริย์ที่จะต้องให้ความร่มเย็นแก่ประชาราษฎร์ ท้าวศวิมลจะต้องขับไล่นางจันทาทวี เพราะคำว่า "เป็นกาลกิติ" มีผลรุนแรงถึงความเสียหายของประชาชนส่วนรวมในเมืองนั้น ในขณะที่เดียวกัน ท้าวศวิมลก็มีบทบาทเป็นสามีที่รักใคร่ภรรยาจึงมีความอาลัยในนางจันทาทวีมาก จะเห็นได้ว่าในระยะแรกที่ยังไม่ถูกนางจันทาทวีทำเสน่ห์นั้น ท้าวศวิมลแสดงความรักและอาลัยในนางจันทาทวีมาก ข้อที่น่าสังเกตก็คือในขณะที่ท้าวศวิมลอาลัยในนางจันทาทวีแต่ไม่ได้อาลัยหรือมีความผูกพันในฐานะ เป็นพ่อ กับลูกในตัวของสังข์เลย

ส่วนในเรื่องไชยเชษฐานั้น พระไชยเชษฐาโกรธนางสุวิงษาเพราะเหตุที่เข้าใจว่านางคลอดลูกเป็นท่อนสัก อันเป็นลักษณะที่ผิดปกติเช่นกัน และในขณะที่นั้น พระไชยเชษฐาถูกเสน่ห์ของนางบาทบริจาริกาทั้ง 7 นาง เข้าครอบงำ ฉะนั้นการขับไล่นางสุวิงษาจึงเป็นไปในลักษณะที่ไม่อาลัยโยคี ผิดกับตอนที่ท้าวศวิมลขับไล่นางจันทาทวี สำหรับพระไชยเชษฐานั้นไม่เกิดบทบาทขัดกัน เพราะว่าพระไชยเชษฐาขับไล่นางสุวิงษาในบทบาทของกษัตริย์ที่ต้องขับไล่สิ่งที่เป็นกาลกิติออกไปจากบ้านเมือง และในบทบาทของสามีพระไชยเชษฐาก็มีความโกรธแค้นและ

เห็นว่านางสุวิญชาเป็นกาลกิณีต้องขับไล่ออกไปเช่นกัน

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การที่ท้าวศรีวิมลและพระไชยเชษฐโกธรแค้และขับไล่มเหสีออกไปจากบ้านเมืองนั้น มีสาเหตุมาจาก

1. ความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ ความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์โศกลาง และอำนาจเหนือธรรมชาตินี้มีปรากฏอยู่มากในบทรoman อกรวมทั้งในสังคมไทย ในสมัยรัตนโกสินทร์ด้วย เมื่อมีพิธีต่าง ๆ เช่น พิธีแต่งงาน จะมีการหาฤกษ์ยาม พิธีปูที่นอน ฤกษ์ส่งตัว เป็นต้น แม้ในท้าวภุมมายบางเรื่องก็รับรู้ความศักดิ์สิทธิ์ของเวทมนตร์คาถาโดยปริยาย เช่น ในภุมมายเที่ยวบวชข้อหนึ่งกล่าวว่า อนึ่งผู้ใดทำอุกฤษฏ์แฉแลเรียนมนตร์คุณูณีวิหยาคม เสคาปะระตู่วังและเบิกโชลนทวาร เข้าไปในพระราชนมเฝ้าสถาน ลักภาสาวไซก่านัดและลักพระรารทหทัยให้ลงโทษควมหันตโทษแล้วให้ฆ่าเสีย¹

เมื่อตัวละครมีความเชื่อในเรื่องของไสยศาสตร์ โศกลาง และเวทมนตร์คาถาดังนั้นตัวละครจึงเชื่อว่า คำทำนายของโหรจะต้องถูกต้องแม่นยำและเหตุการณ์ต่าง ๆ จะนำไปตามที่โหรทำนาย ฉะนั้นเมื่อโหรทายว่าผู้ใดเป็นกาลกิณี ก็นับว่าเป็นเหตุผลเพียงพอที่ทำให้ต้องขับไล่นั้นออกไปจากบ้านเมือง

2. ความกลัวหรือความอายในเรื่องอุปกรติ² ทำให้เกิดข้อคิดที่ว่าแม้ว่าการที่มนุษย์คลอคลุกในลักษณะผิดธรรมชาติเช่นนี้เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ ในข้อเท็จจริง แต่หากจะพิจารณาในแง่ของสัญลักษณ์ที่ว่า การที่คลอคลุกผิดธรรมชาตินั้นแสดงให้เห็นเด่นชัดว่า มีลักษณะผิดไป

¹ชัย เรื่องศิลป์, ประวัติศาสตร์ไทยสมัย 2352 - 2453 ตอนที่ 1 คำนั่งคม (บ้านเรื่องศิลป์, 2517), หน้า 63.

²ในกรณีนางสุวิญชานั้น นางไม่ได้คลอคลุกเป็เทอนสัก แต่ถือตามความเข้าใจของพระไชยเชษฐ

จากผู้เป็นพ่อ เมื่อลูกที่เกิดมามีลักษณะที่ผิดจากพ่อ คือท้าวยศวิมลและพระไชยเชษฐายอมเป็น
 เกรื่อหมายแสดงว่าไม่ใช่เป็นลูกของตน แต่คงจะเป็นลูกของผู้อื่น ทำให้เข้าใจว่านางจันท
 เทวีและนางสุวิธยาซึ่ง ในฐานะภักตริย์เมื่อมเหสีมีโอรสยอมเป็นที่คาดหวังของคนทั้งเมือง
 เพราะโอรสคือผู้ที่จักปกครองบ้านเมืองต่อไปข้างหน้า การที่ฝ่ายหญิงคลอดลูกในลักษณะผิด
 ธรรมชาติยอมทำให้ภักตริย์ "เสียหน้า" แก่ประชาชนทั้งหลายและตนเองก็ได้รับความผิดหวัง
 ภัย จึงเกิดความโกรธมาก คั่งที่ใดตั้งข้อสงสัยแก่ตัวก่อนแรกว่า ท้าวยศวิมลอาศัยในค้ำนาง
 จันทเทวีมาก แต่ไม่ได้อาศัยในตัวพระสังข์เลย อาจจะเป็นเพราะถือว่านางจันทเทวีคือมเหสี
 ของตนแน่นอน แต่พระสังข์นั้นไม่ใช่ลูกของตนเพราะไม่มีลักษณะที่เหมือนหรือคล้ายคลึง พ่อที่
 จะยอมรับใครรวมทั้งเกิดมาเป็นกาลกิติจึงได้ขับไล่ออกจากบ้านเมือง ดังเช่นที่ท้าวยศวิมลกล่าว
 กับนางจันทเทวีว่า

หอยหรือจะรื้อมาเป็นคน

เล่ห์กลมันแก่งแต่งใส่

พี่รู้เพราะเจ้าจึงเข้าใจ

เสียแรงรักใคร่อาศัยมัน

ชะรอยไ้ลูกชู้สุหา

ไม่กลัวชีวาจะอาศัย

เอาแต่ลูกยามาซาพัน

แต่แม่มันงอไว้ให้ไ้ความ ¹

คำว่า "ชะรอยไ้ลูกชู้สุหา" แสดงความคิกภายในใจของท้าวยศวิมลที่รู้สึกรู้ว่าไม่ใช่ลูกของตน

3. การสมยอมหรือการยอมรับในความบกพร่องในหน้าที่ภรรยาของตน ผู้วิจัยมี
 ความเห็นว่า ความปกคลุมที่ถูกลกล่าวหาว่ามีความผิดโดยที่ไม่ได้ทำความผิดดังที่กล่าวหา นั้น
 ควรจะแสดงหลักฐานหรือหาเหตุผลในการโต้แย้งว่าคนไม่ได้ทำผิด แต่ตัวละครในบทละคร
 นอกคือ นางจันทเทวี และนางสุวิธยา ไม่มีความคิดที่จะต้องการโต้แย้ง แต่ยินยอมรับเคราะห์ที่
 กรรมนั้น ตัวละครน่าจะสำนึกถึงความผิดของตนเองที่ทำให้ขาดเหตุผลในอันที่จะนำมาเป็นข้อ
 อ้าง

¹ ปรึกษาสืบค้น พระสุพรรณพิพิธพิธานภาคย์ บทละครนอก รวม 6 เรื่อง, หน้า 39.

เมื่อใดศึกษาถึงหน้าที่สำคัญของภรรยาที่พึงมีต่อสามี คำสอนพระพุทธรศาสนาที่ข
 นิภายในปฏิบัติ¹ ได้สอนหน้าที่ของภรรยาที่ปฏิบัติต่อสามี เพื่อความสุขในครอบครัวดังนี้

1. การจัดการงานดี เอาใจใส่จัดการงานบ้านได้ถูกต้อง เช่น รักษาบ้านให้
 สะอาด, เลี้ยงดูญาติมิตรตามโอกาส ดูแลกิจการกินอยู่และการ เจ็บป่วยของบุตรและสามี
2. มีธรรมาศัยก่อนกษาง เคียงของสามีก็ คือให้ความเคารพนับถือคือ แม่ ญาติของ
 สามีให้ความสงเคราะห์ตามโอกาสและฐานะ ให้อภัยและไม่คูหมิ่นเหยียดหยามพ่อ แม่ ญาติ
 มิตรและผู้เคารพนับถือของสามี
3. การไม่ประพฤติผิดใจ มีความซื่อสัตย์ต่อสามี พยายามเรียนรู้นิสัยใจคอของ
 สามีและแก้ไขข้อบกพร่องของสามีให้ถูกต้องเหมาะสม ไม่ทำตนสนิทสนมหรือเที่ยว เกรกับชายอื่น
 จนเกินสมควร เก็บความลับของสามีและครอบครัว เมื่อรู้ว่าตนทำผิดต้องขอโทษ ไม่นำสิ่ง
 เคืองครอนมาสู่สามีและครอบครัว
4. รู้จักรักษาทรัพย์สิน มัตยัสต์ ไปเล่นการพนัน
5. มีความขยันไม่เกียจคร้านในกิจการงานทั้งปวงพยายามแสวงหาความรู้ใส่ตน
 และรู้จักเข้าสมาคม

หน้าที่ของครอบครัวตามหลักสังคัมวิทยาอันดี เป็นหลักสากลควรทั่วไปนั่นคือว่า
 หน้าที่ของครอบครัว คือ

1. สร้างสรรค์สมาชิกใหม่ (reproduction)
2. บำบัดความตองการทางเพศ (sexual gratification)
3. เลี้ยงดูผู้เยาว์ให้เจริญเติบโตขึ้นในสังคม (maintenance of
 immature children or raising the young)
4. ใ้การอบรมสั่งสอนแก่เด็กให้รู้จักระเบียบของสังคม (socialization)

¹ สุชีพ บุญยานุภาพ, วัฒนธรรมวิทยา (สระนครโรงพิมพ์: โรงพิมพ์กัณฑ์ประภินร,
 2500), หน้า 203-214.

5. กำหนดสถานภาพ (social placement)

6. ให้ความรักและความอบอุ่น (affection) ¹

เมื่อหน้าที่ของภรรยาต่อสามีและครอบครัว เป็นไปดังที่กล่าวมานี้ แสดงให้เห็นว่า ขอบบพร่องในหน้าที่ของตัวละครฝ่ายหญิงอันถือว่าเป็นหน้าที่สำคัญคือการสร้างสรรค์สมาชิกใหม่ หมายความว่าฝ่ายหญิงไม่สามารถจะทำหน้าที่ใดสมบูรณ์ เพราะถูกเอิกมาในลักษณะผิดธรรมชาติ จึงถือว่าถูกในลักษณะนั้น เป็นกาลกิณี ฉะนั้นฝ่ายหญิงจึงไม่มีข้อโต้แย้งที่จะแสดงให้เห็นว่าตนไม่ได้ ทำความผิด แต่การคลอลูกผิดธรรมชาตินี้ถือว่าเป็นขอบบพร่องของฝ่ายหญิง นอกจากนั้น ถ้า หากจะติดตามความข้อที่ 2 ว่า เป็นลูกชู้แล้ว ก็ถือว่าฝ่ายหญิงทำผิดหน้าที่อีกประการหนึ่ง คือประพฤตินอกใจ ไม่ซื่อสัตย์ต่อสามี

การที่ฝ่ายหญิงยอมรับผิดนั้น แสดงขอบบพร่องต่อหน้าที่ของฝ่ายหญิงซึ่ง เป็นหน้าที่ ที่ถือว่าสำคัญ

ปัจจัยที่ทำให้เกิดความยุ่งยากในครอบครัว

ครอบครัวแบบทะเลคนอก เป็นลักษณะครอบครัวแบบชายหนึ่งมีภรรยาหลายคน (Polygyny) และครอบครัวยกย่องฝ่ายชายเป็นใหญ่ (Patriarchal) ลักษณะครอบครัวเช่นนี้เหมือนกับครอบครัวไทยในสมัยนั้น โดยเฉพาะผู้ที่มีอำนาจมาก มีฐานะ ทางสังคมสูง พระราชประวัติของพระเจ้าแผ่นดินไทยสมัยนั้นปรากฏว่ามีมเหสีและนางสนม เป็นจำนวนมาก และถือเป็นเรื่องธรรมดาที่นิยมกันในครอบครัวไทยโดยเฉพาะครอบครัวของชนชั้นสูงและผู้ที่มีอำนาจก็เหมือนดังคำรำพึงของไกรทองที่ว่า

ให้คนลือชื่อเราว่าเจ้าชู้ จะมีผู้สรรเสริญสืบไป ¹

¹ สุทธิรา สุภาพ, สังคมวิทยา, หน้า 123.

² พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, บทละครนอกรวม 6 เรื่อง, หน้า 375.

ลักษณะที่ฝ่ายชายมีภรรยาหลายคน ระบุไว้ในกฎหมายตราสามดวงว่า¹

อันว่าลักษณะเมียนั้นมี 3 ประการ ๆ หนึ่ง หญิงอันบิดามารดากุมมือให้เป็นเมียชาย ไคช่อววเมียกลางเมือง ประการหนึ่งชายขอหญิงมาเลี้ยง เป็นอนุภรรยาหล่อนเมียหลวง ลงมาไคช่อวว เมียกลางนอก ประการหนึ่งหญิงใดมีทุกขยาก ชายช่วยไต่ไถมาเห็นหมก หน้าเลี้ยง เป็นเมียไคช่อวว เมียกลางทານี้

ข้อความในกฎหมายตราสามดวงที่กล่าวมานี้ แสดงให้เห็นว่าฝ่ายชายสามารถมี ภรรยาหลายคนได้ และฐานะของภรรยาบางประเภท เช่น ที่ฝ่ายชายเป็นฝ่ายไต่ตัวหญิงที่มี ความทุกข์ยากมาเลี้ยงดู เป็นภรณานั้นจะมีฐานะเสมอเท่าส กิ่งที่เรียกว่า เมียกลางทານี้

ลักษณะครอบครัวแบบชายหนึ่งมีภรรยาหลายคนและยกย่องให้ฝ่ายชายเป็นใหญ่ใน ครอบครัวนี้ เป็นปัจจัยเกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกันและเป็นสาเหตุให้เกิดผลในค่านความไม่มั่นคง ทางสถานภาพของสตรีในทางสังคมและเศรษฐกิจ กล่าวคือทำให้ฝ่ายหญิงต้องถูกทอดทิ้งและ ไม่สามารถที่จะเลี้ยงตัวเองตามลำพังได้ และยังเกิดผลในค่านการสืบทอดมรดกโดยถือว่า จะมอมรดกให้กับฝ่ายชายเป็นเกณฑ์ เช่น ในเรื่องสังข์ทอง ท้าวศรีวิมลประกาศว่า หาก มเหสีผู้ใดมีโอรสก็จะได้สิทธิในการครอบครองราชสมบัติ

ความยุ่งยากในครอบครัวเกิดขึ้นจากความอ่อนแอของฝ่ายชาย เป็นสำคัญในบทละคร นอก การปกครองภรรยาเป็นแบบตั้งอยู่บนรากฐานของอารมณ์ คือ ความพึงใจทางกามารมณ์ ไม่ไคตั้งอยู่บนรากฐานของความดี คือ ไม่ไคถือคุณสมบัตินของฝ่ายหญิงเป็นเกณฑ์ เป็นเหตุให้ ผู้ที่อยู่ใต้อปกครอง ต้องสรรหาอุบายทาง "อารมณ์" เพื่อให้ไคมาซึ่งความพึงใจของผู้ปกครอง

อุบายทางอารมณ์ไคแก่

1. การกระตุ้นความพึงใจให้เกิดขึ้นในตน
2. การกระตุ้นให้เกิดความเกลียดชังต่อฝ่ายที่กำลังเป็นที่พึงใจอยู่

¹กฎหมายตราสามดวง เล่ม 2, หน้า 206.

ในบทละครนอก ตัวละครจะใช้อุบายทางอารมณ์ทั้ง 2 ประการกระตุ้นความหึงหวงให้เกิดในคน เช่น ในเรื่องสังข์ทอง นางจันทาจะทำเสน่ห์ เพื่อให้ท้าววยศวิมลหลงรัก และการกระตุ้นความเกลียดชังให้เกิดในฝ่ายที่ก้ำกึ่งเป็นที่พึงใจอยู่ควยวิธีการชี้โทษของผู้นั้นและแสดงความหวังใญ่ที่ตนต้องการ เช่น นางจันทา ชี้โทษของนางจันท์เทวีว่าเป็นกาลกิณีและจะนำความเกือกร้อนมาให้ท้าววยศวิมล, บาทบริจาริกา 7 นาง ชี้โทษของนางสุวิญชาว่าเป็นกาลกิณีและจะนำความเกือกร้อนมาให้พระไชยเชษฐ เห็นได้ว่าอุบายทางอารมณ์ที่ตัวละครฝ่ายหญิงนำมาใช้นี้จะประสบความสำเร็จทั้งนี้เพราะความไม่มีแรงของผู้ปกครอง คือฝ่ายชาย

หากครอบครัวใดมีลักษณะแบบชายหนึ่งหญิงหนึ่ง เช่น ครอบครัวของพระสังข์และครอบครัวของพระกาวิ ปัญหาดังกล่าวนี้จะไม่เกิดขึ้นและจะเห็นว่าครอบครัวที่มีลักษณะแบบชายหนึ่งหญิงหนึ่งนั้น มีความมั่นคงทางจิตใจของการดำเนินชีวิตมากกว่า แม้จะเกิดปัญหาขึ้น เช่นปัญหาความลำบากในการเลี้ยงชีพของพระสังข์และนางรจนา ปัญหาชายอื่นเข้ามาแทรกแซงในชีวิตครอบครัวของพระกาวิ และนางจันท์สุภา ตัวละครก็ไม่ทอดทิ้งกันและพยายามหาวิธีแก้ไขอุปสรรค และปัญหาเหล่านั้น ผิดกับครอบครัวแบบชายหนึ่งมีภรรยาหลายคน การทอดทิ้งภรรยาเป็นไปได้ง่ายกว่า

ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งอันจะเป็นผลให้เกิดความยุ่งยากในครอบครัว คือ ความสัมพันธ์ในระหว่างเครือญาติมีมากกว่าปกติ แม้ว่าจะมีครอบครัวใหม่ของตนเองแต่ความสัมพันธ์กับเครือญาติก็ยังมียู่อย่างใกล้ชิด ข้อคิดเห็นและคำแนะนำของญาติสนิทอาจจะมีผลที่หรือผลเสียเกิดขึ้นกับครอบครัวได้ โดยเฉพาะในกรณีที่ตัวละครไม่มีความหนักแน่น เช่น ในกรณีของพระมณีพิชัย คำขู่เหย้าของนางจันท์พระราชามารดาของพระมณีพิชัยมีผลให้พระมณีพิชัยขับไล่นางยอพระกลิ่นออกไปจากบ้านเมืองโดยปราศจากความผิด แก่หากตัวละครมีความหนักแน่นในการตัดสินใจ เช่น นางรจนายอมรับความลำบากและยอมรับคำติชมความไม่พอใจของเครือญาติและสังคม ปัญหาระหว่างสามีภรรยาจะไม่เกิดขึ้นแต่กลับเป็นปัญหาระหว่างเครือญาติและสังคม ปัญหาระหว่างสามีภรรยาไม่เกิดขึ้นแต่กลับเป็นปัญหาระหว่างเครือญาติเข้ามาแทรก

แข่งความสงบสุขในครอบครัว คือหาสามนต์พยายามหาอุบายต่าง ๆ เพื่อให้เจ้าเงาะทอง
ได้รับโทษ ปัญหาของครอบครัวเจ้าเงาะกลับกลายเป็นดีได้ก็เพราะความช่วยเหลือของพระอินทร์
อย่างไรก็ตาม บางกรณีเครื่องญาติก็มีส่วนช่วยเหลือให้ครอบครัวได้รับความสุข เช่นที่ ท้าว
ธรรมีกและท้าวพิชัยนุราชช่วยแนะนำพระไชยเชษฐาและพระมณีพิชัย เป็นต้น

ปัญหาที่เกิดจากการเลือกคู่ครอง

ตัวละครฝ่ายชายในบทละครนอกไม่พึงพิถันในการเลือกคู่ครองอันเป็นสาเหตุให้
เกิดปัญหาระหว่างฝ่ายหญิงกับเครือญาติของฝ่ายชาย

ในกรณีที่ฝ่ายชายเป็นฝ่ายเลือกคู่ครอง เช่น พระไชยเชษฐาเลือกนางสุวิงษา
พระมณีพิชัยเลือกนางยอพระกลิน และพระควี่เลือกนางจันทสุดานั้น ฝ่ายชายจะเลือกตาม
ความพอใจของตนเอง และไม่ได้ตั้งข้อกำหนดกฎเกณฑ์ในการเลือกคู่ครองอย่างถี่พิถัน แม้
ตัวละครฝ่ายชายจะเป็นกษัตริย์ และจะต้องเลือกคู่ครองเพื่อเป็นมเหสี แต่ความคิดของตัว
ละครก็ไม่ได้คำนึงถึงยศศักดิ์ ชาติตระกูล หรือฐานะความเป็นอยู่ จะเห็นได้จากเรื่องมณีพิชัย
ทั้งพ่อแม่และมณีพิชัยเองไม่ได้ทราบถึงภูมิหลังของนางยอพระกลินมาก่อนเลย เมื่อพบเห็น
นางในปล่องไม้ไผ่เกิดต้องใจก็นำตัวนางเข้ามาอยู่ในบ้านเมือง อันทำให้เกิดปัญหาในภายหลัง
คือ ทำให้เกิดความเข้าใจผิดและดูถูกนางได้ นางจันทสุดต้องการให้พระมณีพิชัยแต่งงาน
กับราชธิดาพระเจ้ากรุงจีน ก็เพราะเห็นว่านางยอพระกลินเป็นคนที่ไม่มีชาติตระกูล
ไม่เหมาะสมกับพระมณีพิชัย ทั้งนี้เกิดจากการที่ไม่ได้พิจารณาภูมิหลังของตัวละครที่จะมาเป็น
คู่ครองให้ละเอียด การที่ตัวละครมียศศักดิ์ชาติตระกูล มีความดี มีความบริสุทธิ์เป็นพรหมจารี
นั้นเป็นเพียงผลพลอยได้ที่ผู้แต่งกำหนดให้เป็นไปเช่นนั้น ไม่ได้เกิดจากการเลือกสรร -
คุณสมบัติของตัวละครฝ่ายชาย

ลักษณะดังกล่าวนี้ติดกับในกรณีที่ฝ่ายหญิงเป็นฝ่ายเลือกคู่ครอง ซึ่งจะมีความถี่พิถัน
คุณสมบัติของฝ่ายชายมากกว่ากัน เช่น นางรจนาเลือกพระสังข์ และนางตะเกาแก้ว นาง
ตะเกาทองเลือกไกรทอง จะเห็นได้ว่าหากฝ่ายหญิงเป็นฝ่ายเลือกคู่ครองแล้ว จะมีบทบาท

ของพ่อแม่ฝ่ายหญิงเข้ามาเกี่ยวข้อง และกำหนดกฎเกณฑ์คุณสมบัติของฝ่ายชายที่จะเข้ามาเป็นบุตรเขย กฎเกณฑ์ดังกล่าวนั้นก็คือคุณสมบัติในด้านยศศักดิ์ ชาติตระกูล หรือความสามารถประการใดประการหนึ่ง หากฝ่ายหญิงเลือกคู่ครองที่ไม่มีคุณสมบัติ เช่น นางรจนาลือชื่อเจ้าเงาะ ก็จะไม่เป็นที่ยอมรับของญาติทางฝ่ายหญิง จนกว่าจะพิสูจน์ความสามารถให้เห็นประจักษ์

เหตุที่เป็นดังนี้ เพราะสังคมถือว่า ฝ่ายชายเป็นฝ่ายต้องปกป้องและให้ความคุ้มครองฝ่ายหญิง ฉะนั้นจึงต้องกำหนดคุณสมบัติของฝ่ายชายเป็นสำคัญ ส่วนฝ่ายหญิงนั้นเป็นฝ่ายถูกคุ้มครองจึงไม่ได้รับการพิจารณาถึงคุณสมบัติมากนัก แต่การไม่พิจารณาคุณสมบัตินั้นอาจทำให้เกิดปัญหาเช่นกรณีนางยอพระกลืนใจ

จะเห็นได้ว่าสภาพสังคมและวัฒนธรรมในครอบครัวบทละครนอกตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวในลักษณะต่าง ๆ มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของตัวละครเอกในบทละครนอกอยู่มาก ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ผู้แต่งจะพยายามมุ่งแสดงพฤติกรรมของตัวละครเอกให้เป็นไปตามภูมิหลังของแต่ละครอบครัวของตัวละครนั้น ๆ เพื่อให้ลักษณะของตัวละครเหมือนกับบุคคลธรรมดาทั่วไป การแสดงออกของตัวละครแสดงให้เห็นถึงอารมณ์ ความรู้สึก ปัญหาความขัดแย้งในใจตัวละคร และวิธีแก้ปัญหาของแต่ละบุคคลที่น่าสนใจเป็นอันมาก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย